

NYHETSBREV 1:2018

(Publicerat 2018-05-20)

I. Makt & Kärlek

21-23 november är det dags för den tredje omgången av vårt koncept *Makt & Kärlek*. Från mitt perspektiv har det varit otroligt givande att få vara med i ledningen av denna kurs. I dessa åldersfixerade tider, och när man nått min ålder (jag är ju ändå 72), är det lätt hänt att börja tänka att nu är det väl ändå dags att kliva åt sidan så att man slipper uppleva att andra tycker att man är patetisk för att man inte insett att man är både irrelevant och överspelad. Men i stället har jag fått uppleva en känsla av att kunna nå fram på ett sätt som jag egentligen aldrig upplevt i förhållande till min egen och tidigare generationer. Och jag kan bara säga att detta är en fantastisk känsla. Jag fylls av tacksamhet och glädjerik meningsfullhet.

Tänk bara att få läsa en utvärdering som denna:

Det är svårt att välja ut en enskild sak som den största behållningen, dels för att det är helheten av de olika momenten som utgör kursens främsta styrka, dels för att jag tror att det kan ta många år – kanske ett helt liv – att upptäcka vilka effekter kursen kommer att få. Om jag ändå ska försöka mig på ett svar blir det att den ingöt mod, glädje och tillförsikt. Den känns som en "knuff" i en hittills okänd men spännande riktning.

När det gäller information om innehållet i kursen och om olika praktiska ting så finns den förstås på Hillesgårdsakademins [hemsida](#). Och där finns också fler [reaktioner från deltagare](#).

II. Yuval Noah Harari, Tomas Björkman och jag

[Yuval Noah Harari](#) har skrivit ett par populära och intressanta böcker. Först *Sapiens* och sedan *Homo Deus*. Nu har jag åtminstone hunnit läsa *Sapiens*. Och jag måste säga att jag är imponerad. Inte i första hand av innehållet utan av att boken är så välskriven och lättläst trots att den anlägger ett abstrakt metahistoriskt perspektiv på hela den mänskliga evolutionen, och därmed också på den framtid som förefaller stunda.

Hararis blixtrande, distanserade och humoristiska intelligens lyser igenom på varje sida. Och visst levererar han tankvärdheter. Men hans darwinistiska grundperspektiv gör ändå boken till en subtil reklam för den cynism som i Hararis föreställningsvärld halvkvädet och delvis förmodligen omedvetet hävdas karaktärisera den mest insiktsfulla varianten av modern människa. Den människa som likt Harari själv genomskådat alla s.k. fiktioner (dvs. trosuppfattningar som påstås vara enbart konstruerade av människan) utom då fiktionen att alla fiktioner är genomskådade.

Så trots all kunskap och alla lättfattliga och klara överblickande perspektiv som Harari presterar så efterlämnar han i varje fall hos mig en känsla av vemodig resignation inför människan som ett intressant stolpskott frambringat av den allsmäktiga evolutionen.

Jag har också läst [Tomas Björkmans](#) bastanta bok *Världen vi skapar*. På många sätt är den besläktad med *Sapiens*. Särskilt vad gäller grundperspektivet. Men eftersom författartemperamenten skiljer sig så mycket åt är de båda böckerna också mycket olika. Björkman ser inte på människan och hennes utveckling med

samma sorgmodiga blick som Harari. Han har en obändig tro på rationalitetens makt. Visst ser det ut som om människan är på väg att tappa greppet. Men detta är helt onödigt. Björkman tror närmast obetingat på människan och hennes förmåga att på ett rationellt och systematiskt sätt utvecklas moraliskt så att hon därigenom kan skaffa sig, dvs. utveckla, det omdöme som gör att hon kommer att kunna skapa en god framtid trots alla djupgående problem, kriser och hot som plågar vårt nu.

Björkmans bok är visserligen inte alls lika lättläst och spirituell (i detta begrepps gamla innebörd) som *Sapiens*. Men personligen känner jag mig på flera sätt mer sympatiskt inställd till Björkmans önskan att formulera en positiv global vision för människan och mänskligheten utan att blunda för problemen än till Hararis cyniska vemod. Men samtidigt så kan jag inte uppfatta Björkmans vision som trovärdig. Han tar i så att han nästan spricker för att få grepp om helheten och kunna ge ett i vetenskap och rationellt tänkande formulerat svar på frågan om hur den goda och moraliskt medvetna människan skall kunna utvecklas och staka ut vägen mot en upplyst framtid. Och mycket klokt blir obestriddligen sagt.

Men samtidigt har jag svårt att värja mig för känslan att det hela är ett slags intellektuell Potemkinkuliss. Ett sista försök av en högt intelligent och kunnig man att besvärja känslan av att vi trots vår tilltro till vetenskapen och vår egen smarthet ändå står hjälplösa inför vår civilisations fortgående sönderfall. Och att det hela därför ändå slutar med att Björkman och Harari delar samma cyniska vemod inför människan och hennes framtid. Även om Björkman kämpar hårt för att hålla den oförblommerade cynismen borta.

För egen del kan jag inte låta bli att tänka på min bok [Vart är världen på väg?](#) Den har naturligtvis inte fått tillnärmelsevis så många läsare som Hararis och Björkmans verk. Men den utgör i varje fall ett ärligt försök att frilägga de dimensioner av människan och tillvaron som rymmer den civilisationsförnyande kraft som Harari inte tror på och Björkman hoppas tillfullo kan ersättas av ännu mer vetenskap och rationalitet.

Så därför avslutar jag denna lilla reflektion med att helt oförblommerat rekommendera min egen bok som ett verk som försöker fånga upp och uttrycka de dimensioner av den historiska processen som Harari och Björkman av olika anledningar inte vågar eller vill ge sig i kast med. Dimensioner som ger anledning till ett reellt hopp.

III. När livet vill påminna om något

Kanske hade jag utan att märka det börjat bli påverkad av all vecklagan kring detta med invandringen och problemen med integrationen. För när jag var på väg hem från den senaste omgången av *Makt & Kärlek* hände något som gjorde mycket starkt intryck på mig. Och dagen efter hände ytterligare en sak som fick mig att känna att livet har en magisk förmåga att påminna om vad som är viktigt. Direkt dessa båda saker hände skrev jag om dem på Facebook och jag skrev så här:

”6 april

Sista delen av hemresan från de fantastiska dagarna på Hillesgården och kursen *Makt & Kärlek* gjordes med taxi. Först började chauffören prata om sommartid och väder. Det gav mig anledning att säga något om hur jag förhåller mig till väder och om att min hållning har med min bakgrund som bondgrabb att göra. Möjligen

uppfattade han dessa personliga kommentarer från mig som ett slags inbjudan till honom att tala öppet om sitt liv. Så han berättade att han hade kommit till Sverige för c:a 25 år sedan från Irak. Han hade tvingats lämna Bagdad efter att Saddam Hussein sett till att hans far avrättats och när han förstod att han själv stod på tur. Men han beklagade sig inte utan övergick snabbt till att lovprisa Sverige, sitt nya hemland. Jag fick en föreläsning om hur viktigt det var att lära sig språket och att arbeta. Han hade fått ett lagerarbete bara två månader efter sin ankomst och två av hans kollegor – Janne och en vars namn jag redan glömt – hade blivit hans vänner och lärare. Och nu var han stolt över sitt egna företag, och han underströk att han minsann inte sysslade med svarta pengar utan att han betalade moms och skatt för att det var ett sätt att ta ansvar för det fina land han kommit till. Dessutom var han missnöjd med alla som kommit hit och som inte ville anpassa sig till det nya utan höll fast vid det mesta av det de flytt ifrån och dessutom ägnade sig alldeles för mycket åt att klaga och kräva.

Jag sa inte så mycket. Utan jag lyssnade bara uppmärksamt och markerade några gånger att jag uppskattade hans inställning.

När vi kom fram tackade han för samtalet och tyckte att det hade varit mycket trevligt att prata med mig. Och jag kvitterade hans vänligheter. Inte bara av något slags allmän artighet utan för att jag – utan att säga det i klartext till honom – verkligen uppskattade att livet ville att jag skulle möta denne man som en bekräftelse på min starka tro att det trots allt larm om problem med invandring finns personer i invandrarkollektivet som snabbt tar sig ur offertänkande om sig själva och hanterar sina liv med den framtidsskapande lust som är normal för en människa oavsett var man kommer ifrån och oavsett vilka fador man flytt ifrån. När jag så skulle öppna porten till bostadsrättshuset sa chauffören: "Du har glömt din telefon." Tydligen hade jag suttit så i baksätet att telefonen glidit ur fickan. Något som aldrig hänt mig tidigare. Så jag vände tillbaka och fick min telefon av denne rättskaffens och varmhjärtade svenske man.

Den tacksamhet över livet och människorna som jag känt under kursen på Hillesgården fick så en vacker slutpunkt.

7 april

Jag har ju redan skrivit här på FB om hur jag i förrgår mötte en från början irakisk taxichaufför som visade sig numera vara en föredömligt klok och juste svensk man. Ett möte som kändes som en hoppingivande ynnest. Och så förhindrade han mig ju från att fumla bort min mobil. Inte anade jag att jag igår skulle få uppleva ytterligare en variant av mötet med taxichauffören. Det som hände var att jag på Spelbutiken i Trångsund skulle lämna in en skrymmande bokförsändelse. Som vanligt var det Ebrahim (med fru) som stod i butiken. Och han frågade direkt om det var jag som hade tappat pengar i butiken för ungefär en vecka sedan. Han hade sett på övervakningsfilmen att det måste vara jag eller två andra kunder. En fråga som jag kände mig skeptisk till. Jag trodde inte jag drällde omkring på det där viset. Men just när jag klev ut genom dörren så tänkte jag att jag kanske för säkerhets skull skulle kolla plånboken. Och döm om min förvåning. Det fanns inte en enda sedel! Och jag visste ju att jag borde ha en hel del, faktiskt upp mot ett par tusen.

Hur jag hade burit mig åt för att inte märka att jag tappade plånboksinnehållet på golvet har jag ingen aning om. Jag var i varje fall inte på fyllan. Men oavsett hur

det gått till så räddades jag än en gång av en juste svensk man med invandrarbakgrund.

Och jag tänker att livet – eller är det rent av moder Svea i egen hög person – verkligen vill understryka att jag skall än tydligare än tidigare se och betona den kraft som finns hos alla dem som kommit hit. Att jag inte för ett ögonblick skall låta mig påverkas av allt ojande. Det går att göra något mycket bra av den situation på området som Sverige befinner sig i.”

IV. Come on! – ny bok av Anders Wijkman och Ernst Ulrich von Weizsäcker

Ett av [Romklubbens](#) sätt att fira sin 50-åriga existens är att ge ut en ambitiös och mycket faktsäckad rapport med titeln [Come on! – Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet](#). Under dessa 50 år har Romklubben publicerat mer än 40 rapporter. Och den första och mest kända är [Limits to Growth](#) (på svenska hade den titeln *Tillväxtens gränser*). Denna rapport väckte förstås avsevärt rabalder eftersom tanken att det skulle kunna finnas gränser för den ekonomiska tillväxten inte uppskattades över hövan i olika maktkretsar inom ekonomin och politiken. Och genom åren har det strängt taget utvecklats en konsensus kring att slutsatserna i *Limits to Growth* redan har bevisats vara felaktiga.

Men är det verkligen så? Om man ser på rapporten ur ett övergripande perspektiv så är budskapet att oavsett hur trevligt det är med ekonomisk tillväxt och oavsett vilka teknologiska innovationer vi kan lyckas åstadkomma så har vår utvecklingsmodell en mycket påtaglig baksida i form av en obeveklig resursuttömning. Och man förutsade att gränserna för tillväxten skulle nås inom de närmaste 100 åren, och om inget gjordes skulle vi då ådra oss en tämligen plötslig och okontrollerbar nedgång i befolkning och produktionsförmåga inom både industrin och jordbruket.

Denna övergripande slutsats har inte bevisats vara felaktig. Däremot anser man sig bland många ekonomer ha tunga argument mot föreställningen om gränser för tillväxten orsakade av en oundviklig resursuttömning genom att hänvisa till ett bärande antagande (dvs. en bärande tro) i det ekonomiska tänkandet om att olika resurser inte kan komma att ta radikalt slut av den enkla anledningen att marknaden fungerar så att när resurser minskar i både mängd och tillgänglighet så går de upp i pris, och när detta sker ger det förstås incitament till att använda andra resurser. Så även om belackarna av *Limits to Growth* skulle tillstå att tillväxtekonomin får resurser att minska så antas de inte kunna ta radikalt slut eftersom prismetanismen kommer till deras undsättning. Och naturligtvis ligger det mycket i detta. Men poängen med teserna i *Limits to Growth* var inte att resurser kommer att ta lika grundligt slut som en utrotad djurart verkligen är helt och hållet slut utan bara att de tar tillräckligt mycket ”slut” för att inte kunna fortsätta att användas så som de tidigare har använts. Och *Limits to Growth* säger inte heller att man inte kan ersätta resurser som minskar och blir dyrare med andra resurser. Men detta löser inte det principiella problemet. För även dessa nya resurser minskar om förbrukningen är större än den nybildning som eventuellt pågår.

Så förr eller senare måste den riktigt intensivt tillväxtdyrkande börja sätta sin tro till en teknologisk utveckling som närmar sig alkemins möjligheter att i princip göra det man anser sig behöva av vilka resurser som helst. En möjlighet som på

senare tid har börjat hävdas av verkliga tillväxtdyrkare som talar och skriver om hur vi kommer att kunna lära oss att styra materien på kvant- och nanonivå på ett så fulländat sätt att vår expansions- och tillväxtlusta kommer att kunna omfatta hela kosmos i sin oändlighet.

Jag har inga kunskaper som får mig att kunna hävda att denna sorts alkemi helt säkert inte är möjlig, men intill dess att den bevisats vara något reellt – och inte bara en mäktig fantasi till möjlig tröst i stunder av vemod över att den ekonomiska expansionsfesten kanske snart är slut – så gäller i stora drag det som *Limits to Growth* hävdar, dvs. att naturen sätter resursgränser och andra gränser för mänskligheten som inte kan brytas utan konsekvenser som kan visa sig vara båda svårhanterade och ytterst obehagliga.

Wijkmans och Weizsäckers rapport *Come on!* är dock inte skriven utifrån ett slags kollaps- och katastrofperspektiv. Den är indelad i tre delar där den första handlar om att försöka så klart och lidelsefritt som möjligt redogöra för fakta om problematiska globala utvecklingstendenser på olika centrala områden. Den andra delen är ett försök till mera djupgående filosofiskt reflekterande med utgångspunkt från tanken att anledningen till att vi människor sköter våra globala mellanhavanden som vi gör inte är att vi är medvetet ondsinta och kortsynta, utan vi är faktiskt övertygade om att vi har fullgoda skäl för att agera som vi gör. Bokens andra del handlar alltså om olika filosofiska perspektiv som vi anlägger när vi motiverar och rättfärdigar vårt agerande. Och dessa resonemang bygger på en förståelse för att det just är vårt sätt att tänka och värdera som är den djupaste förklaringen till att vi skapar och upprätthåller världen i dess nuvarande tillstånd. Och att vi därför måste ändra våra perspektiv på oss själva och samhällsskapandet i grunden om vi skall kunna ändra vår tveksamma utvecklingsriktning. Författarna talar i det här sammanhanget t.o.m. om behovet av en ny typ av upplysning. Slutligen handlar den tredje delen om en mängd olika projekt och initiativ som ter sig löftesrika för alla som hoppas att mänskligheten skall visa sig kapabel att skapa en framtid präglad av tillräcklig ekologisk balans och tillräcklig frihet och rättvisa för att alla människor skall kunna leva rimligt goda och tillfredsställande liv.

Come on! är alltså en både realistisk och hoppfull bok. Att den sedan är lite för full av faktauppgifter för en läsare med mitt skrala detaljminne och knappast heller tillräckligt djupgående i sina analyser av de förändringar vad gäller människosyn, värderingsmönster och verklighetsuppfattningar som på ett fundamentalt plan styr vårt nuvarande agerande hindrar inte att jag tycker att detta är en läsvärd bok.

Det jag gillar mest med boken är att den på ett subtilt sätt stöder det sinne för proportioner som krävs för att man skall låta bli att ödsla energi på att överdramatisera mänsklighetens situation, utan i stället använda den energi och kraft man själv har för att systematiskt arbeta i det lilla för en god framtid för människorna och världen. Det är det bästa man kan göra. Långt bättre än att oja sig över gränsen till uppgivenhet och depression över människans kortsynthet och över alla hot som man tycker sig kunna se.

Om vi människor skapar och upprätthåller den nuvarande situationen så har vi också makt att ändra den. Nog så trösterikt faktiskt.

V. Video med Anders Wijkman

[Här](#) uttalar sig Anders Wijkman om *Come on!*